

Екологічна освіта в стратегії сталого розвитку

Олена Мітрясова¹, Володимир Погребенник²,
Роман Політило³, Алла Шибанова⁴

1. Кафедра екології та природокористування,
Чорноморський державний університет імені Петра
Могили, УКРАЇНА, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10,
E-mail: eco-terra@ukr.net

2. Кафедра екологічної безпеки та аудиту, Національний
університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м. Львів,
вул. С. Бандери, 12, E-mail: vpohreb@gmail.com

3. Кафедра екологічної безпеки та аудиту, Національний
університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м. Львів,
вул. С. Бандери, 12, E-mail: polirom@gmail.com

4. Кафедра екологічної безпеки та аудиту, Національний
університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м. Львів,
вул. С. Бандери, 12, E-mail: amshybanova@yandex.ru

The role of education, upbringing, enlightenment in the social aspects of environmental problems is defined. The aim of work is sustainable development and the state of environmental education in Ukraine. Organization of ecological education in general in Ukraine requires fundamental changes. Environmental education is the basis of national security. The main task of ecological education is forming ecological consciousness of the individual and society a sense of responsibility in man to solve the environmental problems. Ecologization of education is one of the essential requirements that lead to model current and future education. The model for future education system should be integrated such trends as democratization, intellectualization, information, solidity, humanization and more. The components of ecological education are environmental knowledge, environmental thought, environmental philosophy, environmental ethic.

Ключові слова – екологічна освіта, сталий розвиток, національна безпека, екологічна культура.

I. Вступ

У 1992 році на міжнародній конференції ООН з довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро було закликано всі країни світу перейти на шлях сталого розвитку. Передумовою цього стало зіткнення людини із загостренням суперечностей між постійно зростаючими потребами населення і деградацією довкілля. Вирішити їх можна лише шляхом відновлення і збереження довкілля, що, не порушуючи природної рівноваги, гарантує людям можливість виживання і подальшого динамічного соціально-економічного розвитку.

На сьогодні ця проблема постала і перед нашою державою, яка знаходиться в стані системної кризи. Щорічні збитки від забруднення доакілля та нерационального використання природних ресурсів сягають сотні млн. грн.

Важливу роль в соціальному аспекті екологічних проблем належить перш за все процесу освіти, виховання, просвітництва – основним складовим процесу формування екологічної культури населення.

На сьогодні екоосвіта відіграє визначну роль в захисті довкілля. Від рівня, ємності, глибини цієї освіти залежить вирішення проблем сталого розвитку, майбутнє нашого народу

II. Сталий розвиток та екологічна освіта

До недавнього часу в Україні екоосвіта, а саме охорона довкілля, реалізовувалась лише в деяких вузах. Спеціалісти готувалися в області охорони довкілля і раціонального природокористування з напрямків прикладного характеру. Покращив цю ситуацію комплексний Закон України "Про охорону НПС" та цілий ряд законодавчих і нормативних актів з питань охорони і раціонального природокористування. На розвиток екоосвіти, безумовно, впливають міжнародні рішення і документи.

Це спонукало до відкриття чимало інститутів, кафедр, організацій, що займаються проблемами екології, зокрема Інституту екології, природоохоронної діяльності та туризму ім. В. Чорновола в Національному університеті «Львівська політехніка».

Створено концепцію екологічної освіти в Україні. Загальна ціль – формування у людини екокультури, природоохоронних соціологічно-психологічних і світоглядних уявлень, мотивація її до активної участі в екологічному відродженні нашої держави, в діях, які сприяють органічному включенню країни в перехід до формування ноосферного світогляду населення.

Організація системи екологізації освіти в цілому в Україні потребує корінних змін. Екоосвіта не стала невід'ємною частиною загальної системи освіти і виховання. Не виділяються певні кошти для її розвитку, не має достатньої кількості кваліфікованих кадрів з багатьох напрямків екології. Екокультура населення знаходиться на низькому рівні. Процес екологізації треба з'єднати з гуманітаризацією. Введено нові спецкурси: "Екологія", "Біоекологія", "Геоєкологія", "Агроєкологія", "Природокористування", "Меліорація та охорона земель", "Охорона НПС і раціональне використання природних ресурсів".

Суть екологічної освіти полягає в тому, щоб кожна людина могла усвідомити пріоритетні загальнолюдські цінності, щоб кожна людина знала про основні джерела порушення природної рівноваги, щоб кожна людина віддавала собі звіт за скоєне як перед самим собою, так і перед сім'єю, суспільством, державою в цілому. Все це виходить з того рівня загальнодержавної культури, яку закладено було освітою і вихованням, а саме від рівня екологічної культури.

Екокультура, в свою чергу, залежить від освіти, виховання і просвітництва. Величезна роль при цьому надається саме екологічній освіті, що є основою національної безпеки країни, тому що направлена на забезпечення довгострокових інтересів суспільства. Необхідність екологічної освіти повинна сприйматися суспільством як фактор колективної безпеки. Основним завданням екоосвіти є формування екологічної свідомості особистості і суспільства в цілому, почуття відповідальності у людині для вирішення екологічних проблем.

Екологічна освіта третього тисячоліття повинна стати необхідною складовою гармонійного, еколого безпечного розвитку. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи через гармонійне співіснування з нею повинна стати одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем нашої держави. Пріоритетом може бути така екологічна освіта, яка готує студентів до вирішення соціальних та економічних проблем, які стоять перед суспільством на місцевому, національному та глобальному рівнях. Така позиція дасть можливість перебороти відчуження системи освіти від екологічних проблем сучасного світу. Екологічна освіта найуспішніше може здійснюватися тільки безперервно впродовж всього життя людини і у відповідності з соціально-психологічними періодами розвитку особистості. Створення такої системи екологічної освіти повинно бути законодавчо закріплено як конституційної норми.

Лише за умови безперервності екологічних освіти, виховання і просвітництва ми зможемо підвищити екологічну свідомість людей, згодом – перейти до конкретних заходів і засобів, забезпечивши шлях нашої держави до сталого розвитку. Тоді і знайдуться кошти на сучасні методи захисту довкілля від техногенного навантаження, а більшість екологічних катастроф і проблем можна буде передбачити і ліквідувати ще до їх виникнення, або на першій стадії розвитку.

Яка освіта зможе сприяти стратегії сталого розвитку? Безумовно та освіта, яка спрямована, насамперед, на особистість, а потім на професійну підготовку особистості. Головним для будь-якого ВНЗ повинно стати підготовка не тільки вузького спеціаліста в конкретній галузі, а й грамотної, високоінтелектуальної людини, яка б добре розумілася і в природних процесах. Тому, введення екологічного напрямку в освітній процес надає йому певну необхідну системність і сучасність. Екологізація освіти є однією із суттєвих вимог, що призводять до моделі сучасної та майбутньої освіти. Модель майбутньої системи освіти повинна інтегрувати такі тенденції, як демократизація, інтелектуалізація, інформатизація, фундаментальність, гуманізація тощо.

Завдяки упереджувальному принципу освіти можна було б знизити непевність дій за умов відсутності інформації. Це – питання курсів “Екологія”, “Соціо-екологія”, “Основи екології”. Корисно створити міждисциплінарний синтез екологічної освіти – це викладання таких предметів: “Екологічний менеджмент”, “Екологічний аудит”, “Екологічне оподатку-

вання”, “Екологічний маркетинг”, “Економіка природокористування”, “Екологічне право”.

Згідно “Концепції екологічної освіти в Україні” складовими компонентами екологічної освіти є – екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика. Кожному компоненту відповідає певний рівень екологічної зрілості: від елементарних екологічних знань, уявлень дошкільного рівня до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації на всіх рівнях, особливо вищих. Особливу небезпеку становить розрив між екологічними знаннями та можливістю керівників підприємств приймати управлінські рішення, основані на недостатній інформованості про екологічні наслідки господарської діяльності в конкретній місцевості, регіоні, країні, світі. За статистикою, 15% керівників у світі приймає рішення, від яких залежить доля 85% ресурсів планети, щодо збереження та відновлення чи забруднення довкілля. Специфіка підготовки управління-еколога (а не еколога-управління) полягає в тому, що він не повинен бути вузьким спеціалістом у галузі охорони довкілля та екологічних проблем країни. Він повинен володіти екологічними знаннями в багатьох галузях екології, щоб у нього склалося системне бачення екологічних проблем і можливість їх уникнення у практичній діяльності, приймати компетентні рішення щодо відвернення збитків для довкілля в умовах ризику і невизначеності.

Висновок

Отже, саме за допомогою обов’язкового ведення, удосконалення і безперервності екологічної освіти можна передбачати і прогнозувати діяльність, упереджувально відноситися до своїх дій у природокористуванні, без чого не можна перебороти системну кризу, запобігти подальшому розвитку глобальних екопроблем і вийти на траєкторії сталого розвитку.

References

- [1] Kontseptsiya stalogo rozvutku v Ukraini. [The concept of sustainable development in Ukraine]. К., 1997. 17 p.
- [2] Safranov T.A., Vladimirova O.G. Strategiya stalogo rozvytku yak bazovyy component pidgotovky magistriv ekologichnogo spryamuvannya v Ukraini. [The strategy of sustainable development as a core component of the Master ecological in Ukraine]. Tezu Mizhnarodnoyi konferenciyi “Sotsialno-ekonomichni problemy peregody do stalogo rozvytku: realiyi ta perspektyvy XXI ” - ”Proceedings of the International Conference "Social and environmental challenges to sustainable development: realities and prospects of the XXI century". Kyiv, Yalta, 2013. P. 106-109.